

Величка Настрадаинова

Заклинание

Из высоких ворот,
Из заохтенских болот,
Путем нехоженым,
Лугом некошеным,
Под пасхальны звон,
Незванны,
Несуженый,
Приди ко мне ужинать.

Анна Ахматова

Там хрустальные есть города.

М. Ю. Лермонтов

Певицата Марта Матева се боеше от влажната пролет. Или по-скоро даваше вид, че се бои. Затваряше грижливо прозорците, загръщаше се с оренбургски шал, но страховете ѝ никак не ѝ пречеха да се разхожда привечер из гората край вилата. Капките, които падаха от дърветата, дълго след като дъждът бе престанал, я развеселяваха. Струваше ѝ се, че мокрите носове на обувките ѝ са някакви животинчета и тя снизходително ги съветваше:

– Друг път не ходете там, където не ви е работа. Друг път си стойте на сухо.

Внезапно глезените ѝ бележки секнаха. Тя чу някакво глухо прашене. В обвита от бръшляна беседка, подпрян на масичката, собственият ѝ съпруг, известният писател Матьо Матов, човек твърд и несантиментален, трошеше съчки с необяснима настойчивост.

Марта на часа забрави всичките си преструвки, приближи съвсем тихо и го прегърна:

– Какво се е случило?

Матьо притегли жена си, притисна глава до гърдите ѝ, задържа дъха си и не след дълго отвърна с привидно ироничен глас:

– Вживявам се. Като Флобер. Но както виждаш, не се получава.

– И какво толкова ужасно успя да напишеш в тая киша?

– Тук ли да ти го чета? – заядливо я погледна Матов, но Марта вече беше се наместила до него.

Не му остана нищо друго, освен да я загръне с широкия си според модата плащ и да започне:

„Някога имаше един човек с необикновена глава. Тя струваше много, толкова много, че никой не би се решил да я оцени. И човекът си живееше неочетен. Понеже главата му на вид не се различаваше от другите, хората не подозираха колко много струва тя и не ѝ обръщаха внимание. Човекът беше скромнен, на никого не казваше, че главата му има огромна цена. Само той си знаеше и това му стигаше.

Впрочем, ако ще говорим истината, трябва да споменем, че и учителите му забелязваха необикновената глава, учудваха се:

– Боже мой, каква глава! – и толкова. Нямаха време да се занимават специално с него, защото имаха много ученици, а човекът не беше богат и не можеше да им плаща. Минаваше без чуждите грижи. Въртеше всичко сам. Съвсем сам.

Още като студент той откри машината на вечното движение, прословутото «перпетуум мобиле», над което бяха блъскали главите си хиляди мъдrecи, учени, мечтатели и авантюристи. Изнамери я, но никой

не повярва. Професорите му се засмяха:

– Това е невъзможно. Това е утопия. Перпетуум мобиле не може да се създаде.

И даже не погледнаха чертежите му.

Отчаян, човекът ги изгори. Но той не можеше да стои бездеен. Започна да пише стихове. Не бива да се забравя, че той беше млад и току-що беше се влюбил в едно красиво момиче. За съжаление главата на момичето струваше повече от една не особено зряла диня. Момичето беше манекен в модна къща, разхождаше се в най-новите и хубави дрехи, позираше на фотографите и когато журналистите я канеха да каже нещо, за да го напишат във вестниците, тя обикновено разправяше, че професията ѝ е трудна и че трябвало да се мисли много как да бъде демонстриран всеки модел. Изобщо тя смяташе това за мислене. Всеки мисли толкова, колкото може. За един мисленето е леко, а за друг – тежко. Момичето мислеше, че е кой знае каква работа да представиш някаква измислена и ушита от други хора рокля, а човекът казваше скромно:

– Написах поема.

Момичето не разбираше нищо от поеми и смяташе, че щом той скромно говори за стиховете си, то сигурно стиховете са лоши. Все пак тя ги събираше при писмата на другите си обожатели. Но... нищо повече. Момичето манекен нямаше време за разни хора, които пишат кой знае какви поеми.

Човекът изпитваше голяма мъка, но беше толкова стеснителен, че се боеше да я покаже пред хората и се смееше весело даже тогава, когато сърцето го болеше от скръб.

А момичето и всички други казваха:

– Ах, колко е безчувствен!

Те не подозираха, че чувствата му са хиляди пъти по-ярки и силни от техните, защото бяха свикнали да вадят на показ всяко свое чувство и да забавляват или тормозят околните с него.

Човекът мълчаливо носеше огромния товар на отхвърлената любов и никой не го чу да възроптае.

Но, когато човекът изпита скръбта, забеляза, че много хора по света страдат от нея. Тогава той реши да вдигне бунт против скръбта. Човекът не познаваше бездействието. Той хвърли всичките си сили, знания и способности, за да отърве човечеството от скръбта. Събираше измъчените хора и им говореше, че на света трябва да има само радост.

Но съществуваха и такива, на които думите за радостта не се харесаха. Те искаха на света да цари скръб, защото тъжните хора се

управляват по-лесно. Те не желяеха да има даже радостен час, затова изпратиха слугите си да заловят човека. Но човекът беше неуловим. От главата му бликаха планове и идеи, които объркваха преследвачите.

Тогава тези, които държаха да няма радост, решиха да го заловят с подлост и обявиха, че ще дадат награда за главата му. Наградата беше голяма, толкова голяма, че кратуните на подлестите и предателите се замаяха и те веднага се втурнаха по дирите му.

Но човекът беше неуловим. Пазеха го и го криеха. Тъжните хора знаеха колко струва радостта и не продаваха нейния вестител.

А наградата беше много голяма. Страшно голяма всеки подлец. И нищожно малка сума за главата на Човека, защото неговата глава нямаше цена.

Предадох го. Вързаха го и му взеха главата. Главата, която струваше повече от цялото земно кълбо, защото в звездното пространство има много планети като Земята, но глава като тая на Човека не беше създадена. Наброиха на продажника петстотин хиляди жълтици и той си отиде доволен, а безценната глава заровиха в земята, за да не би някой да се сети за нея и каже:

– Това беше необикновено ценна глава.

Минаха години.

Момичето, в което беше влюбен човекът, който се бореше за радостта, но никога не я изпита, остаря. Излязоха по-млади манекени, които също смятаха, че тяхната работа е тежка, отговорна и изисква много мислене. Обожателите се оттеглиха и не й пращаха любовни писма. Пристигаха само известия, че трябва да се плати това или онова, защото бившето момиче беше свикнало да живее весело и нашироко. Веднъж, когато се чудеше откъде да вземе пари за нов тоалет (макар че беше стара, тя следваше неотклонно модата), манекенът в оставка случайно намери поемите, които някога бе написал човекът със скъпоценната глава. Тя ги изтупа от праха и ги занесе в едно издателство. Там на редакторите им прилоша, след като прочетоха поемите, а като се свързеха, викнаха:

– Вие ли написахте тези шедьоври?

Тя се поколеба, но после скромно каза:

– Аз.

И започна да получава огромни хонорари за чуждите стихове. И се окичи с чужда слава. Но у нея беше останала половин капчица съвест и затова тя намисли да сложи паметник над гроба на човека. Отиде на гроба, но хората, на които човекът беше говорил за радостта, я бяха изпреварили. Те бяха поставили надгробна плоча, на която пишеше:

«Тук заровиха радостта, тук почива умът, тук скриха светлината на Вселената.»

Матев млъкна и продължи с яд да чупи съчките на все по-малки парчета.

– Странен начин на вживяване имаш констатира Марта.

– Кажи поне хареса ли ти това произведение? Марта поклащаше глава ту наляво, ту надясно, като че се чудеше дали да хареса писанието на мъжа си, или да го отрече.

Матев отчаяно надигна глас:

– Тогава кажи поне харесала ли си някога нещо, написано от мен!

– Че как не! Аз целия те харесвам бе, Матьо, иначе защо ще стоя да ти бъда жена? – с готовност отвърна Марта.

Матев грабна листовете и се изправи възмутен от отговора ѝ. Но Марта го принуди да седне и взе листовете. Погледна първия и смръщи вежди:

– Какво е това посвещение?

– Посвещение.

– „В памет на Александър С.“? Ти си луд. Александър не може да умре.

– Как тъй да не може? – Матев бе объркан от увереността, с която Марта произнесе думите си.

А тя продължи още по-убедително:

– Телеграфните агенции не се позовават на източници, които внушават доверие. Александър е голям учен изследовател и голям революционер. Един учен може лесно изчезне. Един революционер, който е отишъл да се бие за свободата на чужда страна – също. Но учен изследовател и революционер на име Александър С. не може да изчезне. На всичко отгоре той е красив почти като Алесандро Скарлати...

– Излиза, че красивите хора не умират.

– Може и да умират – се заинати Марта, – но не и ако са красиви като Алесандро Скарлати, нито пък – ако са хора като Александър С.

Матев сметна, че е безпредметно да спори с жена си по толкова тъжен повод.

Александър С., учен бактериолог и революционер, бе отишъл да помогне на една новооснована държава, за да се справи тя с пораженията, които и бяха нанесени посредством отдавна забранено бактериологично оръжие. Враговете на страната бяха намерили незабележим начин за употребата му. Едновременно с това те боравеха с най-съвременни оръжия от всякакъв друг вид и нарушаваха сключените споразумения.

Безкрайните джунгли, всред които бе разположена републиката, улесняваха действията им. Някъде из тези джунгли бе загинал Александър С., командоси бяха занесли главата му в най-близкото селище, бяха я показвали и бяха я хвърлили в блатата – това съобщаваха телеграфните агенции.

Александър С. бе добър приятел на писателя Матев, но проявяваше странно упорство – не искаше да се запознае с Марта. Той посещаваше концертите ѝ, тя го бе виждала, дори твърдеше, че някога, много отдавна, бе говорила с него при необичайни обстоятелства, но Матев като че не ѝ вярваше – около Марта и без това всичко беше необикновено.

Матев бе дълбоко наскърбен заради приятеля си, но не можеше да се съгласи, че жена му знае повече от телеграфните агенции.

А тя придърпа плаща му, обвини се хубаво от глава до пети и предложи:

– Я ти си върви, пък аз ще гледам да помогна на Александър.

– Ако се простудиш... – заканително поде Матев.

– ...Ти ще ми свариш чай – завърши Марта. – Иди си, моля те, и не ми пречи.

Матев се отдалечи, прогонен от нетърпението ѝ. В края на алеята се обърна да я види. Тя бе вдигнала глава, като че се заслушваше.

Стъмни се, заваля отново и той се канеше да тръгне да я прибира, когато отдалече ое чу гласът ѝ. Един много странен напев, протяжен като вик, прорязан с неразбираеми думи, размътваше тишината и караше нощните птици да му отвръщат с тревожни крясъци. Непонятната песен завърши в такава тишина, сякаш цялата гора изтръпна и замря.

Матев стоеше на верандата замаян и имаше усещането, че го водят по неznайни пътища, пълни с мъгла, движещи се сенки и мирис на горяло дърво.

От гората излезе Марта. Завита в тъмния плащ приличаше на богиня от подземния свят. Изкачи стъпалата на верандата и каза:

– На Александър и през ум не му минава, че е мъртъв.

– Престани с детинските си истории, Марта. Време е да...

– Време е да се подкрепя. Чака ме дълго бдение.

Преди да настъпи нощта, трябва да го изведе от блатата – и поясни: – Там, при Александър, сега започва денят.

Матев реши да не ѝ противоречи. Бе видял странното ѝ изражение, бе чул и забързаното ѝ дишане, толкова необичайно за нея – певицата, която можеше на един дъх да изпее цяло изречение от меса на Бах. Той я настани, подаде ѝ любимия ѝ хладен чай и опита да възвърне

благоразумието ѝ:

– Мартичка, много ми е тежко да говоря, но моля, разбери ме: с представленията и необоснованите си вярвания ти не можеш да ме разсееш и да отдалечиш мислите ми от смъртта на Александър.

– Аз? – Марта се усмихна високомерно. – Аз, дето мога да накарам хиляди хора да забравят кои са и в кое царство живеят? Подценяваш ме, мили ми Матю. На моята воля са подвластни твърде много неща. Отдавна владее силата на изкуството. А какво е изкуството – налагане на нечия велика воля. Пея и всички зачитат могъщата воля на Хендел, на Вагнер, на Адамовска или на Моцарт... Към тези внушения аз добавям своето. И зная аз неведомите заклинания, които сочат пътя към човешката душа.

– Увлече се Мартичка, започна да говориш в мерена реч.

– И мерената реч е заклинание. Стига да се добере до висините на магията и да стане поезия. Има едно стихотворение от Анна Ахматова, „Заклинание“. Непреводимо е. Защото наистина е заклинание. Там вижда дори зримият образ на тая магьосница. Тя е красива и застрашителна. Излязла ѝ по пълнолуние на некосените ливади край незначайни блатата. Призовава този, който не е наречен за нея и знае, че той ще излезе от високите врати и по пътища, където никой не ходи, ще дойде, за да вечеря с нея...

Матев се раздвижи неспокойно:

– Мартичка, на тебе не ти е добре. Искаш ли да те занеса в леглото?

– Има хора, на които им е още по-зле – отмести ръцете му тя. – И защо му е на твоя Александър да върши непозволен неща?

– Непозволено ли е да се биеш за свободата! А тогава какво е позволено?

– Не ме разбра – уморено затвори очи Марта. – Цял свят знае, че той е отишъл не само за да спасява народа от бактериите. Биографията му е достатъчно известна, за да бъде заблуждавано общественото мнение. Александър се сражава, това е ясно. А непозволеното вече е извършил – нарушил е „табу“-то на едно от нецивилизованите племена. Оттам иде недоразумението. Главният вешер на племето е направил от восяк главата му, за да стовари върху нея проклятията си. Командосите за щастие са намерили това изваяние, разнасяли са го и са го хвърлили в блатата. Но в същите тези блатата блуждае Александър и биоенергията, която отделя цялото диво племе, за да му пречи и да го погуби, така се е сгъстила около него, че той не може да намери брод и да стигне до езерата, до населените места.

– Доколкото разбирам, ти възнамеряваш от хиляди километри чрез волята си да се противопоставиш на концентрираната биоенергия на цяло племе, да сломиш нейната враждебност и да изведеш Александър, когото ти считаш за жив. Мартичка, слушал съм и по-фантастични неща от твоята уста, разбирам огорчението ти и това, че не искаш да повярваш в смъртта му, но все пак мисля, че имаш треска, трябва да вземеш лекарства и да спиш.

Марта се надигна бавно, като воин, облечен в ризница и броня, непреклонна и вдъхваща опасения.

– Ако тая нощ аз не го изведа, никой повече няма да го види. Не ме плашат разстоянията, нито враждебната биоенергия, ако е така, както предполагам.

Матев зачака да чуе предположенията ѝ, но тя измъкна от гардероба два шала и някаква кадифена мантия с качулка, обви се, взе старинен светилник, донесен от Цейлон, запали го и се запъти към гората, като пазеше с ръка пламъка. Матев гледеше прозрачната ѝ пред светлината длан, а тя му приличаше на огнено цвете, израсло сред тъмнината.

Той знаеше, че е безполезно да увещава жена си да прекрати тези причудливи занимания. Реши да будова с нея и ако тя съвсем прекали, насила да я прибере. Пригответи топло питие от вино, мед и карамфил, погледна терморегулатора, вдигна телефона, за да разбере как се чувствуват синът му и дъщеря му в града.

Борис започна да се оплаква, че сестра му не го слушала, тя пък заяви, че брат ѝ вече не я обичал и не искал да я заведе не знам къде си... Матев пусна в ход целия си родителски авторитет, въдвори спокойствие, но след като остави слушалката, се почувствува така уморен, че полегна, а после и заспа на дивана.

И видя насън как сред изпаренията на клокочеши блата една ръка, изваяна от светлина, води сянката на изнемощял човек. Той залита, с неистови усилия измъква нозете си от лепкавата тиня, която дебне да го погълне, той пълзи, залавя се за клони, трепери от изтощение... но върви, защото светлината го вика. На развиделяване Матев скочи ѝ веднага се втурна да търси Марта – нямаше я ни във вилата, ни из гората. Той обиколи околностите, вика, свири и запъхтян се върна във вилата, за да вземе ловната си пушка и да стреля. Тая пушка Матев държеше напук на Марта, която ненавиждаше ловците. Никога не бе ходил на лов, само от време на време сам си устройваше състезание и стреляше по панички. Жена му намираще и това развлечение за варварско и Матев бе уверен, че щом чуе изстрели, тя ще долети, за да му поднесе възмущенията

си.

Но щом прекрачи входа на хола, чу бодър глас:

„...от приятелското посещение, което се тълкува като знак на добра воля.

Известният учен Александър Сулимски бе открит от патрулен катер на брега на езерото Оло. Съобщенията за смъртта му са били злонамерено разпространявани от някои агенции, с цел да се създаде дезорганизация в република Солера. Ученият е под грижите на компетентен медицински персонал.

Продължителната суша, която опустошава провинциите на ...“

Матев изключи приемника. Другите новини не го интересуваха. Още повече след като забеляза любимата си съпруга. Сгушена в едно кресло, тя спеше или се преструваше, че спи. Той се надвеси над нея:

– Марта!

– Е, убеди ли се? – отговори тя и с мъка отвори очите си.

– Марта, аз винаги съм знаел, че си необикновена жена ...

– Но не всякога си вярвал в това – уморено каза тя. – Сега можеш да ме заведеш да спя и гледай да не се напиеш от радост преди закуска.

Това напомняне охлади възторга на Матев и го засегна – той никога не бе се напивал, а Марта постоянно го упрекуваше в някаква въображаема склонност към алкохола. След като я изпрати да спи, той доста унило поиска да го свържат с Александър С., като не се надяваше, че това ще стане. Но още преди да приключи със закуската си, приятелят му се обади от другия край на света.

– Ще ме посрещнеш ли? Тази нощ. Трябва незабавно да напусна страната. Самолетът е готов. Медицински персонал? Защо? Два освежаващи пластира, добра вечеря, чаша вино с треви и... чакай ме... С мен ще летят и журналистите Донервалд и Войкович. И тях ли? Няма ли да станем много народ в тихото ти жилище? Разбира се, разбира се, довиждане.

На вечеря във вилата на Матев пристигнаха знаменитият Александър С. и журналистите, които го бяха последвали като хрътки, надушили дивеч.

Александър се настани точно под портрета на Мартиния любим композитор – Алесандро Скарлати – и Матев с удивление забеляза невероятната прилика между двамата, която иначе оставаше скрита, засенчена от перуката на божествения маестро.

Марта не се показа. Заяви, че уважава желанието на учения да не се познава с нея.

Матев съжаляваше, че заради вироглавството си, тя е лишена от възможността да чуе толкова интересни неща. Александър разказваше за неизвестни фосфоресциращи в тъмнината храсти, за пеещи нощни пеперуди, за блата, които бълват разноцветна пяна, за вулкани-джуджета с размери на японски вази... за един свят, строго пазен от вековната джунгла, недостъпен за белите хора, където има град, несътворен от човешка ръка, пуст, блестящ, с постройки от стъкловидно вещество, което се огъва под човешка длан, с площици, настлани с жълтеникави кости на допотопни чудовища и конусовидни кули, които потрепват от вятъра, но никаква стомана, диамант или лазерен лъч не може да се вреже в повърхността им, а тя прилича на обрасла в мъх дървесна кора... Градът е защитен от невидима преграда, тя изпуска искри, трудно преодолима е, а изпаренията на околните блата обгръщат като мътна вълна напуснатия град; дори при нисък полет погледът не може да проникне в това омагьосано място. Но най-странното явление, което установил изследователят, било, че никакви микроорганизми не се срещат отвъд искрящата преграда. Там всичко сякаш било стерилизирано и покрито с прозрачен похлупак, за да се съхрани с хилядолетия. Когато излязъл от града, Александър разбрал, че се е излекувал от възпалението на очите си, от кашлицата и кожните обриви, причинени от бактериологичното оръжие, с което той се справил не безнаказано.

Той искал да заведе в скрития град и хората, които го придружавали, но в лагера намерил само обезглавени трупове. Оттогава почувствувал, че се заплита в някаква тайнствена паяжина, която го влече към гибелта му. Отивал не натам, където иска, виждал тъмна стена, преградила изхода на тунела, изсечен всред растителността, почвата пропадала под нозете му... и изведнъж като че някой почнал да го вика и да го води, да го подкрепя и ободрява. Усещал сблъсъка на двете сили, които се борили заради него, бил замаян от изпаренията и на блатата и му се привиждала прекрасна жена, облечена в зелени дрехи...

– С бял шал, с качулка на главата и със светилник в лявата ръка – с въздишка допълни Матев.

Александър побледня и след мълчание отговори:

– Да, ти знаеш коя е жената. Можеш да ме ненавиждаш, но това ще ми попречи ли да я обичам?

Матев го погледна съчувствено:

– В какво си виновен? Ти си тук и си жив благодарение на нея. Марта може да влияе на хора, които я обичат. В състояние е да ги изведе от всякаква опасност...

Двамата журналисти гледаха с недоумение ту Матев, ту Александър. Донервалд дори пипна ушите си, като че за да провери на мястото си ли са и добре ли чуват.

– И друг път ми се е случвало – с измъчена усмивка призна Александър. – Тя дойде при мен, когато бях на Елерските плата. Накарала пилота на хеликоптера да спрат край нашия лагер. Намери ме и ми съобщи нещо, което отначало не повярвах. Седмици вече аз се движех из тая пустош и търсех да открия туземците, застрашени от болест, която щеше да ги изтребви. Мой дълг беше да ги предпазя. Но не намерих никъде следи от човешки крак. Тогава Марта долетя и много обстойно ме осведоми, че не трябва да търся стъпките им, защото те се боят от мен и при редките си излизания от подземията, където се крият по време на опасност, използват прастария, само техен начин на придвижване – „ходят“, опрени на пръстите на ръцете си. Аз казах: „Това не е възможно!“ А тя ме увери, че някакъв отдавна починал виртуоз твърдял, че всеки пианист с добра постановка и нормално тегло би трябвало да си прави подобни упражнения, те не били чак толкова трудни. И ме заведе до брега на едно поточе. Във влажната почва ясно личаха вдлъбнатини, оставени от човешки пръсти. Аз все още не бях убеден – може някой от моите хора да се е опрял, като се е навеждал да пие вода. А тя заповяда да се скрия и запя. Гласът ѝ ме унесе, аз не разбрах изпод земята ли излязоха хората, които търсех. Те насядаха в кръг около нея, залюляха се като цветя под вятъра, устните им сякаш пиеха песента на Марта, а после – и думите ѝ, които не разбираха (но тя твърдеше, че е „говорила“ с тях), ѝ доверчиво ми позволиха да им дам ваксина и да отрежа снопчета от косите им за изследване. Показаха ми и тоя невероятен вървеж... Всеки акробат може да ходи на ръце, но на пръсти, без усилие... гледката е смайваща. А Марта разкъса малахитовото си колие, раздаде им камъчетата, почерпи ги с ментолови бонбони и отлетя, без да ми обясни, без да се сбогува...

– Защо са нужни обяснения? – каза Матев. – Усетила те е, свършила е работа и си е отишла.

– Надявам се, че говорите сериозно – нерешително се намеси Донервалд.

А безцеремонният Войкович чумоса по славянски маниер присъстващите:

– Айде бе, братя! Стига сте се прехласвали! Такава жена няма. Вие си я измисляте.

От горния край на стълбището, което водеше към терасата, се

разнесе Мартиният смях:

– Мене ли? Я да го видя тоя, който ще ме измисли!

Самоувереният Войкович остана с полуотворена уста. Той присви очи, за да види по-добре „това творение от оня свят“, както по-късно благоволи да се изрази.

Марта слезе и безмълвно протегна ръка към Александър. И тъй като той в смущението си не я пое, тя се настани в креслото до него, без да покаже с нищо, че е засегната. А той приседна на пода, прегърна коленете ѝ и след като мълчанието наоколо стана прекалено напрегнато, се възви към Матев:

– Нека не ти се зловиди. Това е начинът, по който елините, та дори и боговете им, са изразявали почитание и поклонение.

Марта се настани на пода до него:

– Хайде тогава взаимно да си изразяваме почитанията.

– Аз с нито не мога да ви засвидетелствувам моята благодарност. Вие ме спасихте – уверяваше я Александър.

Тя го накара да стане.

– Спаси ви хармонията, която носите в себе си и около себе си. Вие сте цялостен, преследвате целите си упорито и уверено. За мен е удоволствие да помагам на хора като вас... – и изведнъж тържественият ѝ тон пропадна: – А не... на разни патици в кълчища.

Този обрат въодушеви Войкович:

– Леле, госпожо! Чувал бях, че сте чудо, па не вярвах. Цял живот ще ви споменавам, само ми кажете, наистина ли ги правите тия работи?

Марта се разсмя като дете, после отвърна съвсем сериозно:

– Ако не ми вярвате, какво значение има истина ли е, или не?

– А на всичко отгоре – и умна! – съкрушен констатира Войкович и се обърна към Матев: – Сърдиш се, брате, не се сърдиш, и аз ще взема да се влюбя в нея.

– Влюбвай се! – великодушно разреши Матев. – Свикнал съм. Важното е, че тя мене обича.

– А за мен ще е важно, че ха съм закъсал някъде, ха госпожа Марта се е притекла да ми помага.

– Не се и надявайте – каза тя. – Вие много си се харесвате – сам на себе си. Гледате все на вас да ви е добре. А аз помагам на тези, които мислят и за другите. Едно време индианците са величаели вождовете си с титлата „Мъж, който мисли за хората“, тоест човек, който се грижи и носи отговорност. Да не си въобразявате, че ще хукна да спасявам оня безделник, дете точно сега бие своя крокодил с ракета за тенис?

– Какъв крокодил? Кой безделник? – се интересува Донервалд.

– Но вие защо не пиете и не ядете? – отвърна Марта. – Гладен сте и сте жаден – и побутна към него чашата и чинията.

– Не съм – неуверено отговори той.

– Не сте? – снизходително се усмихна Марта. – Уважаеми господи-не, аз усещам как някъде в Аляска една старица плаче, защото е загубила последния си зъб? Когато подстригват храстите в Нова Зеландия, все едно че режат моите коси... а вие тук, до мен, ще ме убеждавате, че не сте жаден! Някога, когато бях по-млада, знаех, че имам сила да внушавам, и се гордеех, че „предавам“ мислите и волята си, че мога да влияя. Доста по-късно разбрах, че това е себично и почнах да се уча да „приемам“, да усещам и другите хора – радвах се на превъзходството си, докато не стигнах до горчивото заключение, че не аз съм най-ценният жител на планетата, че всеки човек е уникално произведение на природата и е достоен за възхищение – и след като се позамисли, Марта добави най-хлапашки: – Тая работа май не с много вярна, ама... хайде, от мен да мине. Нали е достатъчно, че не мисля само за себе си и ако не на всички, поне на добрите хора... помагам. Все пак... съседни сме, на една планета живеем... И какво толкова казах, та сте се втреничили вие, четирима разумни мъже та ме слушате? Яжте си и си пийте, пък аз ще ида да превържа онова дърво, дето Матьо го застреля.

Четиримата се спогледаха като току-що пробудени.

– Мартичка, какъв човек си ти! – започна Матев.

– Как ще съм човек, като съм примадона бе, Матьо!

– Пак си решила да ме ядосваш!

– Затова си ми мъж, за да те ядосвам – невъзмутимо заяви тя и тръгна към вратата.

Войкович поиска да защити Матев, Александър замоли Марта да не ги напуска, Донервалд опита да възстанови добрия тон на разговора и понеже всички говореха едновременно, Марта запуши уши и свали ръцете си чак след като се възцари тишина. Всред тая тишина тя седна до рояла, изпя една ария от Алесандро Скарлати, като преди това обяви, че изпълнението си посвещава на Александър С., така както нейният съпруг му е посветил последната си творба.

След като тя свърши, неуморимият Войкович се интересува каква е тази творба.

Матев бе принуден да прочете произведението си.

Когато той млъкна, Марта настойчиво го изгледа и помоли:

– А сега бъди така добър и добави нещо от мен. Ще се постарая да

го измисля в твой стил.

И като се разхождаше пред смаяните си гости, издиктува на мъжа си следното:

„Остарялото момиче манекен се замисли, доколкото можеше, и реши, че вероятно под плочата заедно с Човека са погребани и някои от неизвестните му писания. (Той някога имаше оловно ковчеже, в което криеше ръкописите си.) Тя нареди да вдигнат плочата.

Лъхна хлад и мирис на плесен. После някой въздъхна и от гробния сумрак се надигна Човекът. Даже не замижа от светлото.

Взе огледалото, което се изгърколи от чантата на припадналата дама, огледа се, намести добре главата си, затвори оловното ковчеже, където нещо припламваше и съскаше, и разкърши рамене. После с ковчето под мишница Човекът напусна гроба, като не пропусна да прочете надписа на плочата: «Тук заровиха радостта. Тук почива умът. Тук скриха светлината на Вселената.»

Усмихна се.

Погледна примрелите от страх гробари и си каза:

– Горките! Дали им е идвало наум, че радостта не може да бъде заровена, умът не може да почива, а светлината на Вселената никой не може да скрие?“

– Госпожо, да не би вие да пишете и произведенията на вашия съпруг? – лукаво попита Войкович.

– Само това ми оставаше! – се възмути Марта. – След като на тоя свят съществува музиката, най-висшето изкуство. И след като гении са се добрали до такова съвършенство.

И тя отново отвори рояла и запя:

„Припомни си моите думи,
Евридика, Евридика...“

– Но защо тя пее това? – недоумяваше Войкович.

– Може би... защото тя самата подобно на Орфей ме изведе от подземното царство на мъртвите – каза Александър.

– И как ли е подкупила неумолимите богове? – с печал и като че ли с ревност изрече Донервалд.

– Навярно им е запяла – отвърна Александър.

Матев въздъхна невесело:

– Не само им пя. Извърши заклинание чрез силата на изкуството си. И ето те тебе „незванны, несужденый“, ето те, дойде у нас на вечеря.

КРАЙ

© 1989 Величка Настрадаинова

Сканиране, разпознаване и редакция: Преслава, 2008

Издание:

Величка Настрадаинова. „Невероятната Марта“, НФ разкази, изд. „Отечество“, София,
1989

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/8731>]